

Διερευνητική γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Η μελλοντική πολιτική της ΕΕ για καθαρό αέρα στο πλαίσιο του φιλόδοξου στόχου για μηδενική ρύπανση»

(2020/C 324/06)

Εισηγητής: ο κ. János Ádám KARÁCSONY (HU/EPP), δημοτικός σύμβουλος Tahitótfalu
Έγγραφο αναφοράς: Διερευνητική γνωμοδότηση

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. εκφράζει την ικανοποίησή της για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία⁽¹⁾ που προτάθηκε από τη νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τον φιλόδοξο στόχο μηδενικής ρύπανσης για ένα περιβάλλον απαλλαγμένο από τοξικές ουσίες, ο οποίος αποτελεί μία από τις τρεις προτεραιότητες του νέου Επιτρόπου Περιβάλλοντος, και πάνω απ' όλα για το σχέδιο δράσης μηδενικής ρύπανσης για τον αέρα, το νερό και το έδαφος που πρόκειται να εγκριθεί το 2021·
2. σημειώνει την αυξανόμενη δημόσια στήριξη στην ΕΕ για την ανάληψη φιλόδοξης δράσης για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα, όπως αναφέρεται στην ειδική έρευνα του Ευρωβαρομέτρου το 2019 σχετικά με τις αντιλήψεις όσον αφορά την ποιότητα του αέρα. Η αυξανόμενη ανησυχία για την ατμοσφαιρική ρύπανση, όπως εκφράζεται μέσω της εντατικής κινητοποίησης των νέων για το περιβάλλον, αποτελεί την αφετηρία για την ανάληψη φιλόδοξης δράσης στον εν λόγω τομέα·
3. σημειώνει ότι η ατμοσφαιρική ρύπανση εξακολουθεί να αποτελεί τον μεγαλύτερο περιβαλλοντικό κίνδυνο για την υγεία στην ΕΕ και ευθύνεται για σχεδόν 500 000 πρόωρους θανάτους (δέκα φορές περισσότεροι από τους θανάτους που καταγράφονται λόγω τροχαίων ατυχημάτων) ετησίως. Η ατμοσφαιρική ρύπανση συνδέεται με αναπνευστικές και καρδιαγγειακές παθήσεις, εγκεφαλικά επεισόδια και καρκίνο. Έχει επίσης σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις στο κλίμα, στα οικοσυστήματα, στο δομημένο περιβάλλον — συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής κληρονομιάς— και στην οικονομία·
4. επισημαίνει τη σημασία της συνεκτίμησης των διδαγμάτων που αντλήθηκαν από την πανδημία COVID-19 στις μελλοντικές πολιτικές. Από τη μια πλευρά υπάρχει μια πιθανή σχέση μεταξύ της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της σοβαρότητας των συνεπειών της μόλυνσης από τον ιό COVID-19⁽²⁾ και, ως εκ τούτου, η καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης πρέπει να περιλαμβάνεται στις κορυφαίες προτεραιότητες του σχεδίου ανάκαμψης της ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, η σημαντική μείωση της κυκλοφορίας, της βιομηχανικής παραγωγής και άλλων δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια της απαγόρευσης είχε ως αποτέλεσμα την εκτεταμένη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της ηχορύπανσης. Οι πολίτες διαπίστωσαν σαφώς ότι το υγιέστερο περιβάλλον, η λιγότερη κυκλοφορία, οι πιο ανοιχτοί δημόσιοι χώροι και οι λύσεις που βασίζονται στη φύση είναι καθοριστικοί παράγοντες για την ευημερία τους. Υποστηρίζεται σθεναρά ότι αυτή ιστορική ευκαιρία θα συμβάλει στο να οικοδομήσουμε κάτι καλύτερο·
5. παρατηρεί ότι, τα τελευταία χρόνια, η ποιότητα του αέρα στην Ευρώπη συνεχίζει να βελτιώνεται σταδιακά, αλλά ότι πολλά κράτη μέλη δεν ανταποκρίνονται στα ισχύοντα πρότυπα, με περισσότερα από το ήμισυ εξ αυτών να υπόκεινται επί του παρόντος σε διαδικασίες επί παραβάσει. Σημειώνει επίσης ότι τα επίπεδα των λεπτών σωματιδίων (PM_{2.5}), μιας από τις πιο επικίνδυνες μορφές ρύπανσης του αναπνευστικού συστήματος, δεν έχουν σημειώσει καμιά σημαντική μείωση στην Ευρώπη·
6. εκτιμά το έργο που επιτελούν τα κράτη μέλη, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και οι διεθνείς οργανισμοί για την αξιολόγηση και την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης⁽³⁾·

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_el

⁽²⁾ Σύμφωνα με την πρόσφατα δημοσιευμένη μελέτη με τίτλο *Αξιολόγηση των επιπέδων διοξειδίου του αζώτου (NO₂) ως συντελεστή θνησιμότητας του κορονοϊού (COVID-19)*, το 78 % των 4 443 θανάτων σημειώθηκαν σε τέσσερις περιοχές στη βόρεια Ιταλία και σε μία κοντά στη Μαδρίτη στην Ισπανία. Οι πέντε αυτές περιοχές είχαν τον χειρότερο συνδυασμό επιπέδων NO₂ και συνθηκών ροής αέρα που απέτρεψαν τη διασπορά της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

⁽³⁾ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναπτύξει και εφαρμόσει περαιτέρω το πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για τον καθαρό αέρα: η οδηγία σχετικά με τις εθνικές δεσμεύσεις μείωσης, η οποία αντικατέστησε την οδηγία σχετικά με τα εθνικά ανώτατα όρια εκπομπών, εισήγαγε απαιτήσεις μείωσης για την περίοδο 2020-2029 και από το 2030 και μετά· το φόρουμ «καθαρός αέρας» αποδείχθηκε μία επιτυχημένη πλατφόρμα για τη διεξαγωγή συζητήσεων σχετικά με την ποιότητα του αέρα και έχουν δημοσιευτεί τα συμπεράσματα του ελέγχου καταλληλότητας των οδηγιών για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα. Το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκρινε πρόσφατα συμπεράσματα για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα. Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο δημοσίευσε την Ειδική έκθεση 23/2018 με τίτλο «Ατμοσφαιρική ρύπανση: Η προστασία της υγείας μας παραμένει ανεπαρκής» (ΕΕ C 324 της 13.9.2018, σ. 12), και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) βρίσκεται επί του παρόντος σε διαδικασία αναθεώρησης των κατευθυντήριων γραμμών για την ποιότητα του αέρα, με στόχο την ενδεχόμενη δημοσίευση νέων κατευθυντήριων γραμμών το 2021.

7. ζητεί εκ νέου μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, μια φιλόδοξη ευρωπαϊκή πολιτική για την καταπολέμηση των ρύπων στην πηγή και έναν συνδυασμό των πολιτικών για τις εκπομπές και τις εισροές ρύπων από άποψη τόσο προσδοκίων όσο και χρονοδιαγραμμάτων⁽⁴⁾. Ζητεί να ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα των διαβουλεύσεων για τους περιφερειακούς κόμβους της ΕτΠ⁽⁵⁾ που εξέτασαν την εφαρμογή των οδηγιών για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα της ΕΕ (ΑΑQ) και τα εθνικά ανώτατα όρια εκπομπών (ΕΑΟΕ) καθώς και τις συστάσεις από τη γνωμοδότησή της με θέμα «Προς ένα 8ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον (ΕΑΡ)»⁽⁶⁾.

8. υπενθυμίζει την ιδιαίτερη ευθύνη των τοπικών και περιφερειακών αρχών στον τομέα αυτό για τις μελλοντικές γενιές, καθώς και για τους σημερινούς πολίτες, ιδίως για τις πιο ευάλωτες ομάδες, και είναι πεπεισμένη ότι είναι δυνατή η αλλαγή με βάση την εμπειρία κατά τη διάρκεια της κρίσης της νόσου COVID-19. Ως εκ τούτου, διατυπώνει τις ακόλουθες συστάσεις:

Πιθανές νέες πρωτοβουλίες

Νομοθετικά μέτρα

9. σημειώνει ότι, σύμφωνα με τα πορίσματα του ελέγχου καταλληλότητας, οι οδηγίες για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα ήταν εν μέρει αποτελεσματικές σε ό,τι αφορά τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα, αλλά ότι υπάρχει περιθώριο βελτίωσης. Η ΕτΠ συνιστά να ληφθεί υπόψη, κατά τη διάρκεια αυτής της αναθεώρησης, η ενδεχόμενη συμπεριληψη των υπέρλεπτων σωματιδίων και του μαύρου άνθρακα, προϊόντα που έχουν πολύ δυσμενείς επιδράσεις στην υγεία, με βάση τις συστάσεις του ΠΟΥ. Όσον αφορά τις επιπτώσεις στην υγεία, το ενδιαφέρον θα πρέπει να μετατοπιστεί από την αξιολόγηση της ποιότητας του αέρα στη μέτρηση της έκθεσης των ανθρώπων στην ατμοσφαιρική ρύπανση· αναμένει τις σχετικές νομοθετικές προτάσεις εν εϋθέτω χρόνω και θα συμβάλει στις εν λόγω διαδικασίες εάν και εφόσον κριθεί σκόπιμο με προτάσεις από την τοπική και την περιφερειακή άποψη·

10. συμφωνεί ότι οι υφιστάμενοι κανόνες για την παρακολούθηση αποτελούν μια καλή βάση για την επίτευξη συγκρίσιμων και αξιόπιστων στοιχείων των μετρήσεων της ποιότητας του αέρα. Εντούτοις, τα συστήματα παρακολούθησης των επιμέρους κρατών μελών θα πρέπει να εναρμονιστούν περαιτέρω. Η ΕτΠ συνιστά τη στενότερη συμμετοχή των τοπικών και των περιφερειακών αρχών κατά τον προσδιορισμό του τύπου εγκαθίδρυσης συγκεκριμένων σημείων μέτρησης·

11. σημειώνει ότι, όπως έχει αναφερθεί από το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, τα πρότυπα της ΕΕ για την ποιότητα του αέρα καθορίστηκαν πριν από περίπου 20 χρόνια και ορισμένα εξ αυτών είναι πολύ πιο αδύναμα από τις κατευθυντήριες γραμμές του ΠΟΥ και πιο χαμηλά από το επίπεδο προτύπων που προτείνεται με βάση πιο πρόσφατα επιστημονικά στοιχεία σχετικά με τις επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία·

12. υποστηρίζει την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που προτείνει μια πιο στενή ευθυγράμμιση των προτύπων για την ποιότητα του αέρα με τις κατευθυντήριες γραμμές του ΠΟΥ, οι οποίες βρίσκονται επί του παρόντος στο στάδιο της αναθεώρησης, αλλά εφιστά την προσοχή της στις ακόλουθες εκτιμήσεις. Λαμβάνοντας υπόψη τον μεγάλο αριθμό των κρατών μελών που δεν πληρούν τα ισχύοντα πρότυπα, είναι σκόπιμο να προβλεφθεί περαιτέρω βοήθεια για την εφαρμογή, όπου κρίνεται αναγκαίο, και κατάλληλα και αυστηρά ελεγχόμενα χρονοδιαγράμματα συμμόρφωσης. Η ΕτΠ θεωρεί ότι οι κανόνες για τις εκπομπές αποτελούν μια ιδιαίτερα αποτελεσματική προσέγγιση και συνιστά ως εκ τούτου να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην αυστηροποίηση των κανόνων αυτών· παράλληλα, η ΕτΠ επικροτεί το γεγονός ότι τα κράτη μέλη, οι περιφέρειες ή οι δήμοι μπορούν να εφαρμόζουν και εφαρμόζουν ήδη αυστηρότερες οριακές τιμές με δική τους πρωτοβουλία, εφόσον το επιθυμούν·

13. τονίζει την ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη ρύθμιση των εκπομπών ως τον καλύτερο τρόπο για την επίτευξη καθαρού αέρα μέσω της μείωσης των εκπομπών στην πηγή (πρόληψης της ρύπανσης). Η οδηγία ΕΑΟΕ θέτει φιλόδοξες δεσμεύσεις για τη μείωση των εκπομπών για τα κράτη μέλη, αλλά χρειάζονται επίσης τομεακοί κανονισμοί σε επίπεδο ΕΕ. Η νομοθεσία της ΕΕ μπορεί να εξασφαλίσει ισότιμους όρους ανταγωνισμού, καθώς οι αυστηρότερες απαιτήσεις για τη μείωση των εκπομπών σε τοπικό επίπεδο ενδέχεται να έχουν δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις. Η νομοθεσία της ΕΕ θα πρέπει επίσης να αποτρέπει τη μετατόπιση της ρύπανσης σε άλλη τοποθεσία, π.χ. μεταξύ γειτονικών πόλεων, χωρών ή ηπείρων ή με την εξαγωγή αυτοκινήτων ντίζελ από τις πόλεις της Δυτικής Ευρώπης που απαγορεύουν τη χρήση τους στην Ανατολική Ευρώπη, στην Αφρική ή σε άλλα μέρη του κόσμου. Ορισμένοι τομείς για τους οποίους δεν έχει θεσπιστεί πρόσφατος κανονισμός θα πρέπει να τύχουν μεγαλύτερης προσοχής: σε αυτούς περιλαμβάνονται η (εσωτερική) ναυτιλία, οι εκπομπές εκτός των καυσαερίων από τις οδικές μεταφορές (φθορά των φρένων και των ελαστικών), οι πετρελαιοκίνητες γεννήτριες (αστικό δίκτυο), η αεροπορία ή οι μικρές (<1 MW_{th}) μονάδες καύσης, όπως οι οικιακές θερμάστρες που χρησιμοποιούν ξύλο και άνθρακα και οι λέβητες. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στις συνθήκες οδήγησης και χρήσης σε πραγματικό χρόνο·

(4) Πρόγραμμα «Καθαρός αέρας» για την Ευρώπη, <https://cor.europa.eu/EL/our-work/Pages/OpinionTimeline.aspx?opId=CDR-1217-2014>.

(5) <https://cor.europa.eu/el/news/Pages/consultation-air-quality.aspx>

(6) ΕΕ C 168 της 16.5.2019, σ. 27.

Χρηματοδότηση

14. επισημαίνει ότι υπάρχει γενική έλλειψη ειδικά στοχευμένης χρηματοδότησης της ΕΕ για τα μέτρα που αφορούν την ποιότητα του αέρα, για την εκπόνηση και υλοποίηση σχεδίων για την παρακολούθηση και βελτίωση σε πραγματικό χρόνο της ποιότητας του αέρα, γενικότερα. Η διαδικασία εξασφάλισης χρηματοδότησης θεωρείται επίσης δύσκολη. Θα πρέπει, λοιπόν, να απλουστευθεί ουσιαστικά ούτως ώστε να διασφαλίζεται ότι οι προσκλήσεις υποβολής χρηματοδοτικής στήριξης θα στεφθούν με επιτυχία. Η συγκέντρωση οικονομικών πόρων για την εν λόγω χρηματοδότηση θα πρέπει να βασίζεται στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»·

15. σημειώνει ότι η σοβαρή ρύπανση από αιωρούμενα σωματίδια πλήττει ιδιαίτερα τους μεγάλους αστικούς οικισμούς, τις βαριά βιομηχανοποιημένες περιοχές καθώς και τις φτωχότερες περιοχές της ΕΕ, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις αντιμετωπίζουν επίσης ενεργειακή φτώχεια. Ως εκ τούτου, οι τομεακές μεταβάσεις (γεωργία, μεταφορές, βιομηχανία και ενέργεια) και η ατμοσφαιρική ρύπανση πρέπει να αντιμετωπίζονται με ολοκληρωμένο τρόπο, εφαρμόζοντας προσαρμοσμένη προσέγγιση. Η παροχή χρηματοδότησης είναι ζωτικής σημασίας, δεδομένου ότι η επιτυχημένη εφαρμογή των προγραμμάτων για την ποιότητα του αέρα επηρεάζεται σημαντικά από τους χρηματοδοτικούς πόρους. Επιπροσθέτως, ορισμένες περιφέρειες πλήττονται από δυσμενείς, όχι μόνο κοινωνικοοικονομικές, αλλά και γεωγραφικές ή κλιματικές συνθήκες και, ως εκ τούτου, χρειάζονται πρόσθετη στήριξη για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης·

16. επισημαίνει τις προκλήσεις που συνεπάγεται η μετάβαση στη βιωσιμότητα, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης της ποιότητας του αέρα, για τις τοπικές και τις περιφερειακές κοινότητες. Η ΕτΠ χαιρετίζει την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με θέμα *Ο προϋπολογισμός της ΕΕ τροφοδοτεί το σχέδιο ανάκαμψης για την Ευρώπη* και καλεί την Επιτροπή να απλουστεύσει και να αυξήσει την πρόσβαση σε ευκαιρίες χρηματοδότησης της ΕΕ, ιδίως στο ΕΤΠΑ, στο LIFE, στο ΕΓΤΑΑ και στο Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, ως μέσα για την επίτευξη ευρύτερων στόχων που να ωφελούν επίσης την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, ιδίως εκείνων που περιλαμβάνονται στα σχέδια για την ποιότητα του αέρα βάσει των οδηγιών για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα. Στο πλαίσιο αυτό είναι καθοριστικής σημασίας να εξασφαλιστεί συνοχή μεταξύ των έργων που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ και των πολιτικών των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών με στόχο να μεγιστοποιηθεί ο αντίκτυπός τους· ως εκ τούτου, καλεί τα κράτη μέλη, καθώς και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να προωθήσουν τη στενή συνεργασία με τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές για την ανάπτυξη των κατάλληλων στρατηγικών, πολιτικών και προγραμμάτων·

17. ζητεί την εισαγωγή κινήτρων ή την αναγνώριση των τοπικών και των περιφερειακών αρχών που έχουν θετικές επιδόσεις·

Βελτίωση της εφαρμογής

Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, συνεργασία, εφαρμογή και επιβολή

18. σημειώνει ότι στον έλεγχο καταλληλότητας διαπιστώθηκαν προβλήματα κατά την εφαρμογή και επισημαίνεται ότι τα ανεπαρκή σχέδια για την ποιότητα του αέρα και η έλλειψη δέσμευσης από μέρους των κρατών μελών να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα έχουν οδηγήσει σε σημαντικές καθυστερήσεις σε ό,τι αφορά την τήρηση των προτύπων για την ποιότητα του αέρα· επισημαίνει ότι σημαντική αιτία για την περιορισμένη αποτελεσματικότητα των σχεδίων για την ποιότητα του αέρα ήταν τα παλαιότερα καθορισμένα όρια εκπομπών της ΕΕ για τα οχήματα, τα οποία δεν ανταποκρίνονταν στις πραγματικές συνθήκες οδήγησης·

19. παρατηρεί ότι η ατμοσφαιρική ρύπανση έχει διάφορες πηγές: φυσικές, διασυνοριακές, εθνικές, περιφερειακές και τοπικές (και σε μικρότερη κλίμακα). Για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, θα πρέπει να μειωθούν οι εκπομπές σε όλα τα επίπεδα, ούτως ώστε κάθε επίπεδο να αναλαμβάνει το δικό του μερίδιο ευθύνης. Η αποτελεσματική βελτίωση της ποιότητας του αέρα θα απαιτήσει στενή και πιο αποτελεσματική συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης. Οι περιφερειακές αρχές θα μπορούσαν να διαδραματίσουν συντονιστικό ρόλο μεταξύ του τοπικού και του εθνικού επιπέδου και οι καλές πρακτικές θα πρέπει να συλλέγονται και να διαδίδονται. Η συνεργασία θα πρέπει να διευρυνθεί ώστε να συμπεριλαμβάνει επιχειρήσεις, επιστημονικούς φορείς και άλλους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς, καθώς και το ευρύ κοινό·

20. σημειώνει ότι διατίθενται ήδη ειδικά εργαλεία, όπως η τεχνική βοήθεια και η ανταλλαγή πληροφοριών (TAIEX) — επισκόπησης της εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής (EIR) μεταξύ ομοτίμων, τα οποία εφαρμόζονται επιτυχώς από πολλά κράτη μέλη και τοπικές και περιφερειακές αρχές·

21. εκφράζει την ικανοποίησή της για τις προσπάθειες σύναψης διεθνούς συμφωνίας κατά της διασυνοριακής ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και τα κράτη μέλη συμμετέχουν ενεργά σε ορισμένες ομάδες εργασίας, ειδικές ομάδες και προγράμματα συνεργασίας στο πλαίσιο της σύμβασης σχετικά με τη διασυνοριακή ρύπανση της ατμόσφαιρας σε μεγάλη απόσταση (CLRTAP / Convention on Long-range Transboundary Air Pollution) ή της σύμβασης για τον αέρα της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη (ΟΕΕ/ΗΕ). Η ΕτΠ εκφράζει επίσης την ικανοποίησή της για τη δρομολόγηση, το τελευταίο έτος, του φόρουμ για τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, το οποίο θα μπορούσε να συμβάλει στην επιτάχυνση της βελτίωσης της ποιότητας του αέρα σε παγκόσμιο επίπεδο με τη διάδοση και την ανταλλαγή γνώσεων που έχουν συγκεντρωθεί έως σήμερα· τονίζει επίσης ότι η διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ των τοπικών και των περιφερειακών αρχών (τόσο εντός όσο και εκτός της ΕΕ) μπορεί να είναι σημαντική και ότι το μέσο του Ευρωπαϊκού Ομίλου Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο πλαίσιο για τέτοιου είδους πρωτοβουλίες·

22. τονίζει την ανάγκη για διατομεακή συνεργασία και συνοχή των σχετικών τομέων πολιτικής. Τα μέτρα που λαμβάνονται θα πρέπει να αντιμετωπίζουν όλες τις πηγές ατμοσφαιρικής ρύπανσης με ολοκληρωμένο τρόπο: μεταφορές (οδικές και μη), ενέργεια (συμπεριλαμβανομένης της θέρμανσης για οικιακή χρήση), γεωργικοί τομείς και βιομηχανία, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη όλους τους λοιπούς σχετικούς τομείς, όπως η κλιματική αλλαγή ή η υγεία. Οι πολιτικές αυτές θα μπορούσαν να είναι αμοιβαία επωφελείς (π.χ. μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας), αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις οι πολιτικές (π.χ. προώθηση της καύσης βιομάζας ή στήριξη της χρήσης πετρελαιοκίνητων αυτοκινήτων) θα μπορούσαν να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του αέρα. Θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι συνέργειες και να αποφευχθούν οι αντιπαραγωγικές διατάξεις. Όλα τα σχετικά μέτρα της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας θα πρέπει να αξιοποιούνται για την επίτευξη των σημερινών στόχων ποιότητας του αέρα και όχι μόνον το σχέδιο δράσης για μηδενικές εκπομπές ή η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030, αλλά και η στρατηγική «από το αγρόκτημα στο πιάτο», το σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία, η βιώσιμη και έξυπνη κινητικότητα, καθώς και ο νόμος για το κλίμα.

23. σημειώνει ότι, μέχρι σήμερα, ο γεωργικός τομέας είναι ο λιγότερο αποτελεσματικός τομέας όσον αφορά τη μείωση των εκπομπών (οι εκπομπές αμμωνίας είναι πρόδρομοι για αιωρούμενα σωματίδια). Μολονότι διατίθενται ήδη τεχνικά και οικονομικά βιώσιμα μέτρα για τον περιορισμό των εκπομπών στον γεωργικό τομέα, τα μέτρα αυτά ακόμη δεν χρησιμοποιούνται ευρέως. Η ΚΠΠ, έχοντας υποβληθεί σε μια σειρά μεταρρυθμίσεων για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής της βιωσιμότητας, θα πρέπει να εξυπηρετεί καλύτερα αυτούς τους στόχους. Στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για το μέλλον της ΚΠΠ μετά το 2020, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η θέσπιση νέων ή αυστηρότερων μέτρων συμπεριλαμβανομένων των οικολογικών προγραμμάτων, για παράδειγμα·

24. επικροτεί την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να λάβει περαιτέρω μέτρα για την κινητικότητα μηδενικών εκπομπών· θα πρέπει να εξεταστεί η εναρμόνιση των ζωνών χαμηλών και μηδενικών εκπομπών σε ολόκληρη την Ευρώπη. Έχοντας επίγνωση του γεγονότος ότι η μείωση της ρύπανσης σε περιοχές με μέτρα περιορισμού κατά τη διάρκεια της νόσου COVID-19 είναι προσωρινή, οι δήμοι έχουν ήδη λάβει μέτρα για τη μείωση των επιπτώσεων της κυκλοφορίας —διεύρυναν τα πεζοδρόμια, σχεδίασαν ποδηλατοδρόμους, καθιέρωσαν μειωμένα όρια ταχύτητας κ.λπ. Κατέστη επίσης σαφές ότι οι εταιρείες δημόσιων συγκοινωνιών πρέπει να λάβουν επείγοντως χρηματοδότηση της ΕΕ προκειμένου να συνεχίσουν να λειτουργούν, να ανανεώνουν τους στόλους των οχημάτων προκρίνοντας λιγότερο ρυπογόνα μέσα μεταφοράς και να αποτραπεί η μετάβαση σε ιδιωτικές μηχανοκίνητες μεταφορές. Υπογραμμίζει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ανταγωνιστικότητα των κατασκευαστών της ΕΕ κατά την εξέταση και την πρόταση πιο αυστηρών προτύπων εκπομπών για τα βενζινοκίνητα και τα πετρελαιοκίνητα οχήματα. Επίσης ζητεί να σχεδιαστεί η απόσυρση των κινητήρων εσωτερικής καύσης από την οδική κυκλοφορία και επικροτεί τα κράτη μέλη, τις περιφέρειες και τους δήμους που έχουν ορίσει μια τελική ημερομηνία για την απαγόρευση κυκλοφορίας των αυτοκινήτων με κινητήρα εσωτερικής καύσης. Η ΕτΠ αντιτίθεται στις επιδοτήσεις για την αγορά οχημάτων με τέτοιους κινητήρες. Προτείνει, μεταξύ άλλων, την περαιτέρω προώθηση της τεχνολογίας μηδενικών εκπομπών και την επιτάχυνση των επενδύσεων στο ευρωπαϊκό σιδηροδρομικό δίκτυο ως εφικτών βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων για τους μετακινούμενους εργαζομένους·

25. εφιστά την προσοχή στο πρόβλημα της θέρμανσης των κατοικιών με τη χρήση στερεών καυσίμων. Η υφιστάμενη νομοθεσία για τον οικολογικό σχεδιασμό δεν φαίνεται να παρέχει την κατάλληλη λύση. Ως εκ τούτου, αναμένει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αντιμετωπίσει το ζήτημα αυτό στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών για βιώσιμα προϊόντα και της στρατηγικής για την κυκλική οικονομία. Επιπλέον πρέπει να παρέχεται σημαντική στήριξη σε άτομα με χαμηλό εισόδημα (ενεργειακή φτώχεια), όχι μόνο για την αντικατάσταση παλαιών συσκευών αλλά και προκειμένου να εξασφαλιστεί η οικονομικά προσίτη λειτουργία και συντήρηση των πιο ενεργειακά αποδοτικών συσκευών. Συν τοις άλλοις, πρέπει να εξεταστεί η παροχή ειδικών κινήτρων υπέρ της αναβάθμισης της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει επίσης το ενδεχόμενο θέσπισης κανόνων για την ποιότητα των καυσίμων τα οποία χρησιμοποιούνται για τη θέρμανση των κατοικιών και παροχής κινήτρων, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών κινήτρων, για τη μετάβαση στη χρήση πηγών ενέργειας με χαμηλότερες εκπομπές·

26. προτρέπει να κράτη μέλη να υλοποιήσουν και να επικαιροποιήσουν επείγοντως τα εθνικά τους προγράμματα ελέγχου της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και να λαμβάνουν υπόψη τις συνεισφορές των τοπικών και περιφερειακών αρχών κατά την κατάρτιση και την αναθεώρηση των προγραμμάτων·

Συμμετοχή του κοινού

27. σημειώνει ότι οι υφιστάμενες λύσεις ΤΠ, οι εφαρμογές κινητής τηλεφωνίας και άλλα σχετικά εργαλεία για την ενημέρωση του κοινού θα πρέπει να αξιοποιηθούν καλύτερα, καθιστώντας τον «αόρατο δολοφόνο» ορατό και αυξάνοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, την ευαισθητοποίηση του κοινού. Οι πληροφορίες που παρέχονται θα πρέπει να είναι ευνόητες και η πρόσβαση σε αυτές εύκολη, και θα πρέπει να περιλαμβάνουν τις πτυχές που αφορούν την υγεία. Ο υφιστάμενος ιστότοπος του ευρωπαϊκού δείκτη ποιότητας του αέρα (7) παρέχει ολοκληρωμένες πληροφορίες για την ποιότητα του αέρα στην Ευρώπη, αλλά είναι σχετικά άγνωστος και πρέπει να προβληθεί περισσότερο. Ο ιστότοπος θα πρέπει επίσης να βελτιωθεί μέσω της χρήσης μοντέλων ούτως ώστε να παρέχεται πληροφόρηση για την ποιότητα του αέρα στις περιφέρειες, τα μικρότερα χωριά και τις αγροτικές περιοχές, όπου η ποιότητα του αέρα δεν μετράται από τους σταθμούς παρακολούθησης·

(7) <http://airindex.eea.europa.eu>

28. συνιστά την εντατικοποίηση των προσπαθειών της επιστήμης των πολιτών. Οι εφαρμογές της επιστήμης των πολιτών δεν μπορούν να αντικαταστήσουν τα δεδομένα παρακολούθησης, καθώς παρέχουν σημαντικά χαμηλότερη ποιότητα δεδομένων, πράγμα που πρέπει να καταστεί σαφές στο κοινό, αλλά μπορούν να τα συμπληρώσουν παρέχοντας λεπτομερέστερες πληροφορίες σχετικά με τις τάσεις της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ενώ ταυτόχρονα προωθούν την ενεργό συμμετοχή του κοινού και συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση των πολιτών. Οι ερευνητικές δραστηριότητες για την ενίσχυση (χαμηλό κόστος) της αξιοπιστίας των αισθητήρων θα πρέπει να υποστηριχθούν και να επιταχυνθούν, επίσης οι τρέχουσες εργασίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης (CEN) σχετικά με τα πρότυπα για τις συμπαγείς συσκευές μέτρησης της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα, καθώς και η μοντελοποίηση της ποιότητας του αέρα, είναι σημαντικές και ευπρόσδεκτες·

29. συνιστά την ενημέρωση του ευρύτερου κοινού τόσο για τα προβλήματα όσο και για τις βελτιώσεις που αποδεικνύουν τα πιθανά θετικά αποτελέσματα των δράσεων, συμπεριλαμβανομένου του δυναμικού που προσφέρουν οι μορφές ενέργειας μηδενικής ρύπανσης, όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή η πυρηνική ενέργεια, οι οποίες θα επιτρέψουν στα κράτη μέλη και στις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές να λάβουν στήριξη για τη λήψη μέτρων·

30. επισημαίνει ότι οι πολίτες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ιδίως μέσω της αλλαγής της συμπεριφοράς τους σε πολλές διαφορετικές πτυχές της ζωής τους, συμπεριλαμβανομένης της κινητικότητας, της θέρμανσης, των τροφίμων, αλλά και της γενικής κατανάλωσης, την ύπαρξη της οποίας οι περισσότεροι εξ αυτών εξακολουθούν να αγνοούν (παρόλο που τα επίπεδα ευαισθητοποίησης του κοινού διαφέρουν σημαντικά εντός της ΕΕ). Η μείωση των εκπομπών εξαρτάται από τη συμβολή αυτή και, ως εκ τούτου, οι πολίτες θα πρέπει να συμμετέχουν όσο το δυνατόν νωρίτερα πιο ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων κατά το στάδιο της ανάπτυξης των σχεδίων και μέτρων για την ποιότητα του αέρα. Επιπλέον, τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα θα πρέπει, εκτός από ρυθμιστικά μέτρα, να περιλαμβάνουν και μέτρα τα οποία προωθούν και υποστηρίζουν την ευαισθητοποίηση και τις αλλαγές στη συμπεριφορά κινητικότητας των πολιτών, π.χ. μείωση της χρήσης των οχημάτων τους. Οι τοπικές και οι περιφερειακές αρχές μπορούν να διευκολύνουν το έργο αυτό με τη χρήση σχεδίων όπως το ClairCity· Ενθαρρύνει, ωστόσο, την αναγνώριση και την ευρεία διάδοση τοπικών πρωτοβουλιών, τη συμμετοχή των πολιτών, όπως η φύτευση δένδρων και η δημιουργία πράσινων χώρων στους δήμους, ο καθαρισμός και η ψύξη του αστικού αέρα·

Εναρμόνιση, καθοδήγηση και εκτελεστικές πράξεις

31. τάσσεται υπέρ της παροχής περαιτέρω καθοδήγησης όσον αφορά την υποβολή εκθέσεων και την ανάπτυξη ειδικά σχεδιασμένων για τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές μοντέλων όσον αφορά την ποιότητα του αέρα, δεδομένου του σημαντικού ρόλου που οι εν λόγω αρχές διαδραματίζουν σε αυτόν τον τομέα. Τα εργαλεία υποβολής εκθέσεων (συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής υποβολής εκθέσεων) θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των τοπικών αρχών. Οι τοπικές αρχές ενδέχεται να μην διαθέτουν πάντοτε προσωπικό με τις απαραίτητες τεχνικές γνώσεις ή το απαιτούμενο επίπεδο γνώσης της αγγλικής γλώσσας. Οι βελτιώσεις στην ηλεκτρονική υποβολή εκθέσεων θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες των τοπικών και των περιφερειακών χρηστών, διασφαλίζοντας τη συνέπεια μεταξύ των καθηκόντων παρακολούθησης που ανατίθενται στις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές και των εξουσιών τους και των πόρων που διαθέτουν για τον τομέα αυτό·

Συμμετοχή σε δίκτυα και πρωτοβουλίες

32. αναγνωρίζει τον μεγάλο αριθμό πρωτοβουλιών και δικτύων που διατίθενται ήδη για την αντιμετώπιση ζητημάτων που αφορούν την ατμοσφαιρική ρύπανση [εταιρική σχέση για την προώθηση αστικού θεματολογίου με αντικείμενο την ποιότητα του αέρα, η ομάδα εμπειρογνομόνων για τον καθαρό αέρα στις πόλεις στο πλαίσιο της Σύμβασης για τον Αέρα της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη (OEE/HE) ⁽⁸⁾, το Ευρωπαϊκό φόρουμ «Καθαρός αέρας», το Σύμφωνο των Δημάρχων κ.λπ.]. Πολλές από αυτές τις πρωτοβουλίες και τα δίκτυα παρέχουν σημαντική προστιθέμενη αξία στην πολιτική για τον καθαρό αέρα και η ΕτΠ ενθαρρύνει τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές να συμμετέχουν πιο ενεργά σε αυτές τις δραστηριότητες σε επίπεδο ΕΕ·

33. εκφράζει την ικανοποίησή της για τη νέα πρωτοβουλία «Συμφωνία για τις Πράσινες Πόλεις» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη βελτίωση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ. Η Συμφωνία για τις Πράσινες Πόλεις ή η τεχνική πλατφόρμα για τη συνεργασία στον τομέα του περιβάλλοντος που συνέστησαν η ΕτΠ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα εργαλεία για να κατευθύνουν τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές προς τις καλύτερες πρωτοβουλίες με βάση τις ανάγκες τους. Αυτές οι πλατφόρμες πρέπει επίσης να συλλέγουν και να ταξινομούν τα διαθέσιμα εργαλεία, τα έγγραφα καθοδήγησης ή άλλα σχετικά μέσα στήριξης που διατίθενται στο πλαίσιο της Σύμβασης σχετικά με τη διαμεθοριακή ρύπανση της ατμόσφαιρας σε μεγάλη απόσταση της ΟΕΕ/ΗΕ, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Κοινό της Κέντρο Ερευνών, τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος και άλλα δίκτυα ή οργανώσεις τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν της τοπικές και τις περιφερειακές αρχές στο έργο τους για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα. Θα πρέπει επίσης να παρέχεται ειδική εμπειρογνομοσύνη και τεχνική στήριξη (π.χ. ανάπτυξη των τοπικών καταλόγων καταγραφής εκπομπών, καθορισμός ζωνών χαμηλών εκπομπών, χρήση του μοντέλου SHERPA κ.λπ.), καθώς οι τοπικές και οι περιφερειακές αρχές χρειάζονται κατάρτιση για να αξιοποιήσουν καταλλήλως τα εργαλεία αυτά·

Επόμενα βήματα

34. προτρέπει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να ενισχύσει περαιτέρω ορισμένες πτυχές των κανόνων για τις εκπομπές σε επίπεδο ΕΕ και να λάβει περαιτέρω μέτρα για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής και ενισχυμένης οριζόντιας και κάθετης συνεργασίας, παροτρύνοντας παράλληλα τα κράτη μέλη και τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές να βρουν καλύτερες μεθόδους συνεργασίας και επικοινωνίας·

⁽⁸⁾ Σύμβαση σχετικά με τη διαμεθοριακή ρύπανση της ατμόσφαιρας σε μεγάλη απόσταση

35. συνιστά την παροχή εύκολα προσβάσιμης χρηματοδότησης για την ποιότητα του αέρα στους διαπιστευμένους οργανισμούς ποιότητας του αέρα και τις τοπικές αρχές αρμόδιες για τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα σε καθορισμένες ζώνες ποιότητας του αέρα, με προτεραιότητα σε ζώνες με υψηλότερη ατμοσφαιρική ρύπανση·

36. εφιστά την προσοχή στην ανάγκη συντονισμού και διαχείρισης των σχετικών δικτύων, πρωτοβουλιών, εργαλείων και της καθοδήγησης, στοιχεία τα οποία αποτελούν ήδη πηγή ευρείας γνώσης και εμπειρίας και τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές να βελτιώσουν το έργο τους που αφορά την επίτευξη καθαρότερου αέρα με την παροχή πρόσθετης τεχνικής εμπειρογνωμοσύνης και καθοδήγησης.

Βρυξέλλες, 2 Ιουλίου 2020.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών
Απόστολος ΤΖΙΤΖΙΚΩΣΤΑΣ
